

МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

У статті висвітлений сучасний стан та проблеми продовольчої безпеки, розкрито її сутність, оцінка стану продовольчої безпеки та шляхи забезпечення належного стану продовольчої безпеки країни.

The article highlights the modern state and problems of food safety, reveals its core and ways of ensuring the proper state of the food safety of the country.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

З точки зору сучасної парадигми економічного розвитку країни основним пріоритетом є: вдосконалення конкурентного середовища для забезпечення функціонування соціально-орієнтованої та ефективної економіки. Сучасний соціально-економічний стан України також визначає актуальність діяльності країни щодо забезпечення економічної безпеки, оскільки таким чином реалізуються найважливіші функції держави — забезпечення національних інтересів та економічної безпеки, що дає змогу посилувати конкурентні позиції в міжнародному співтоваристві.

Необхідність забезпечення продовольчої безпеки як складової економічної безпеки виникає у зв'язку з захистом державних інтересів, таких як соціальна стабільність, задоволення потреби в харчуванні, незалежність від імпорту, розвиток власного виробництва продовольчих товарів, створення резервних запасів для стабілізації продовольчого забезпечення. Головним критерієм продовольчої безпеки є здатність країни забезпечити населення продуктами харчування на рівні повного самозабезпечення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДЖЕРЕЛ

Суттєвий вклад у дослідження стану та тенденцій на світовому і національному продовольчому ринку був зроблений такими відомими вітчизняними вченими, як Власов В. [1], Лайко П. А., Бабієнко М. Ф., Бузовський Є. А., [2], Шубравська О. В. [3]. Їх дослідження вказують на актуальність проблеми продовольчої безпеки як пріоритету агропродовольчої політики. Крім того, зазначені учені наголошують на необхідності: 1) концептуального визначення поняття "продовольча безпека"; 2) вироблення та впровадження оціночних критеріїв визначення ступеня її забезпечення; 3) підвищення рівня конкурентоспроможності, стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності, сприяння покращенню економічного стану галузей та підприємств, які безпосередньо здійснюють реалізацію політики держави щодо продовольчої безпеки.

На підставі вищевказаного можна стверджувати, що проблема продовольчої безпеки як складової економічної, завжди залишається актуальною.

Метою даної статті є вивчення сутності продовольчої безпеки як складової економічної безпеки та факторів, які суттєво впливають на функціонування цієї системи, а також обґрунтування напрямів удосконалення її забезпечення.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Не дивлячись на досягнутий в світі прогрес у виробництві продовольства, проблема достатнього і стійкого забезпечення ним населення планети до останнього часу не втратила своєї актуальності. В 2011р. чисельність людей на планеті досягла нової історичної позначки — 7 мільярдів і продовжує зростати далі. До середини цього століття нас стане 9 мільярдів. ООН

стурбована тим, що без прийняття заходів щодо стабілізації зростання чисельності населення Землі до 2100 р. на планеті буде жити 14 мільярдів осіб. Кожну секунду на світ з'являються 5 осіб, а двоє вмирають. Середня тривалість життя в 2010 р. становила 69 років, при цьому 50 років тому людина в середньому, доживала до 53 років. Міське населення вперше перевищило сільське в 2008 році. У 1975 році в світі було три мегаполіса з населенням більше 10 мільйонів чоловік, сьогодні таких міст вже 21. До 2050 р. 70% землян житимуть у мегаполісах. 5% населення планети споживають 23% світової енергії, а у 13% немає доступу до чистої питної води.

Близько 800 млн чол., або 14% населення світу, не одержують необхідного мінімального рівня живлення і майже 500 млн чол. хронічно недоїдають, з них одна третина — діти [2].

За останні півстоліття площа земельних угідь на душу населення в світі скоротилася з 0,24 до 0,12 га. Все це висуває продовольчу проблему в число найважливіших глобальних міжнародних проблем. Її важливість визначається тим, що рішення цієї проблеми через ряд об'єктивних і суб'єктивних причин неможливо здійснити ізольованими зусиллями окремих держав: потрібна добре налагоджена співпраця держав з різними природно-кліматичними умовами, суспільно-політичними системами. До того ж продовольча проблема існує не сама по собі, а в сукупності з іншими глобальними проблемами планети — демографічної, екологічної, енергетичної, військової. На її розв'язанні, як ні в який інший час зосереджена увага на міжнародно-рівні.

Критичний аналіз літературних джерел дозволяє дійти висновку, що продовольча безпека — це відносно нова економічна категорія, щодо сутності якої немає одностайної думки. Англійський термін "food security" перекладається двозначно: як продовольча безпека та продовольча забезпеченість [6]. Проблема продовольчої безпеки має, безперечно, декілька аспектів. По-перше, слід відзначити, що проблема забезпечення продовольством країн, регіонів, домогосподарств, пересічних громадян стояла перед людством з давніх давен. І будь-які соціальні, політичні, економічні кризи базувалися, в першу чергу, на проблемі нестачі продовольства. Тому вирішенню цієї проблеми урядовці, правники та їх радники приділяли багато уваги в різні часи, в різні епохи, на різних континентах, а досягнення певного рівня продовольчої безпеки було завжди основним завданням як суспільства в цілому, так і конкретної особистості. Необхідність продовольчої безпеки є нагальною ще й тому, що в її основу покладений інстинкт самозбереження, на якому базується вся людська діяльність.

Другий аспект проблеми полягає в наступному. Надійне забезпечення країни продовольством має стратегічне значення, оскільки від цього залежать не лише її продовольча, а й національна та економічна безпека.

По-третє, враховуючи інтереси економічної безпеки України та соціально-політичної стабільності в суспільстві, можна

стверджувати, що продовольчий та аграрний комплекси завжди залишаються найголовнішими та найважливішими галузями економіки.

Таким чином, сутність продовольчої безпеки країни зводиться до здатності держави забезпечити населення належним рівнем споживання продовольчих товарів, застосовуючи, разом з агроекономічним потенціалом, всі наявні в державі виробничі, фінансові ресурси, політичні можливості та інші фактори [4].

Сьогодні прийнято виділяти чотири групи чинників, які впливають на глобальну продовольчу систему:

- природні умови й розміщення населення (загальна площа та структура сільськогосподарських угідь, сільськогосподарський потенціал, клімат, співвідношення між кількістю населення і масою продовольства тощо);

- світовий транспорт і зв'язок, котрі забезпечують широкий вихід продуктів харчування на зовнішній ринок;

- політична ситуація в світі (позиції політичних сил, наявність міждержавних співтовариств, об'єднань, використання поставок продовольства у політичних цілях);

- світова економіка і торгівля в їхній єдності (продовольство як складова торговельних потоків, роль балансових розрахунків, кліринг).

Основною причиною, що визначає можливість розв'язання світової продовольчої проблеми зусиллями всіх держав, є невідповідність між розміщенням населення і виробництвом сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства по країнах світу, що склалася. В кінці ХХ століття в США, наприклад, де проживає лише біля 5% населення світу, вироблялося 12% зерна і 15% м'яса і молока [2]. В Європі, частка якої в населенні складає 11%, проводилося пшениці — 21%, молока — 32%, м'яса — 19%. В той же час частка Африки з 10% — ним світовим населенням складає у виробництві зерна лише 5,4%, у тому числі пшениці — 2,6%, м'яса — 4,3, молока — 3,6%. В США, Канаді і державах Європейського Союзу зосереджена одна третина світових запасів пшениці при 4% запасів в Африці [2]. В розв'язанні продовольчої проблеми провідна роль належить сільському господарству. Саме ця галузь забезпечує населення Землі продуктами харчування і сировиною рослинного і тваринного походження, переробну промисловість. До середини ХХ століття нарощування обсягів виробництва продовольства в світі, в першу чергу, зерна, забезпечувалося в основному екстенсивним шляхом за рахунок розширення орних земель і посівних площ практично у всіх країнах. Така тенденція зберігалася і в період 50—80-х років минулого століття. Проте вона була характерна лише для країн, що розвиваються, тоді як розвинені країни нарощували обсяги виробництва за рахунок інтенсивних чинників.

Починаючи з 80-х років, в світі практично не спостерігалось приросту площ продуктивних земель. При зростанні чисельності населення це означає зменшення землезабезпечення, яка тільки в останні 20 років знизилася з 0,28 до 0,24 га. При цьому для країн з низькою землезабезпеченістю характерний процес перевищення виведення земель з сільськогосподарського обігу над приростом орних земель. У США і країнах Західної Європи можливості розширення орних земель і посівних площ обмежені порушенням екологічної рівноваги, в пострадянських республіках — недовіками аграрних реформ. Все це указує на різні підходи до проблеми продовольчого забезпечення і продовольчої безпеки кожної окремої країни миру.

У світовій економіці існує ряд класифікацій країн за рівнем забезпеченості продовольством і вирішенням проблеми продовольчої безпеки. Як приклад можна привести класифікацію країн за восьми групами:

- перша група — основні світові експортери продовольчих товарів (США, Канада, Австралія, деякі держави ЄС тощо);

- друга група — малі країни, що активно експортують продукти харчування (Угорщина, Фінляндія);

- третя група — держави, що хронічно відчувають дефіцит продовольства, але здатні його придбати (Японія);

- четверта група — країни, що ледве забезпечують свої потреби в продовольстві власним виробництвом (Індія, Китай, країни Південної Америки);

- п'ята група — країни, що забезпечені продуктами харчування та які не впливають на глобальну продовольчу ситуацію (Ісландія, Папуа-Гвінея);

- шоста група — країни, що відчувають дефіцит продовольства, але освоюють водні і земельні ресурси для досягнення самозабезпечення (Єгипет, Індонезія, Пакистан, Філіппіни);

- сьома група — країни з продовольчим забезпеченням, що неухильно погіршується (держави Африки на південь від Сахари);

- восьма група — країни з продовольчою кризою, що зароджується, в яких зростання населення перевищує ресурсні можливості для його забезпечення продовольством (колишні союзні республіки Середньої Азії і Закавказзя).

Протягом останніх 20—25 років рівень розвитку агропромислового виробництва і розв'язання продовольчої проблеми в окремих країнах тією або іншою мірою пов'язують з рівнем економічного розвитку країни, проведенням загальної, аграрної, зовнішньої політики тощо. У зв'язку з цим у світовій економіці використовують такі угруповання: розвинені країни з ринковою економікою, країни з перехідною економікою і країни, що розвиваються; великі і малі країни; країни з низьким, середнім і високим рівнем доходу на душу населення; імпортоорієнтовні, експортоорієнтовані країни з протекціоністською політикою самозабезпечення продовольством.

У сучасній світовій економіці продовольча безпека окремої країни розглядається в сукупності з розвитком світової торгівлі. З економічної точки зору міждержавна торгівля сільськогосподарською продукцією, сировиною і продовольством пояснюється принципом порівняльної переваги, який був сформульований ще Давидом Рікардо в 1817 р. [8]. Його суть полягає в тому, що кожна країна має власну ресурсну базу — землю, робочу силу, клімат, здатність і досвід господарського управління, що впливає на рівень виробничих витрат. В умовах конкуренції і вільної торгівлі країна спеціалізується на виробництві тих продуктів, які найкращим чином відповідають цій базі, тобто виробляються з якнайменшими витратами, та експортує їх, а також імпортує ті продукти, які більш ефективно виробляють інші країни. Такий торговий обмін називають "непрямим виробництвом". При цьому, безумовно, необхідно враховувати транспортні витрати, які повинні покриватися вигодою від такої торгівлі. Виграш на ефективності використання ресурсів забезпечує випуск більшої кількості продукції і зниження загальних витрат на її виробництво, сприяючи в масштабах всього світу підвищенню рівня життя його населення. Одночасно, крім вигоди, міждержавна торгівля має і певні недоліки. Один з них пов'язаний з витісненням вітчизняних товарів імпортом, що призводить до згортання національного виробництва. Проте конкурентоспроможність цих товарів визначається не стільки витратами і цінами, скільки субсидуванням й іншими заходами державної підтримки їх виробництва і збуту.

Проте, основним недоліком міждержавної торгівлі і спеціалізації країн є втрата автономії і зростання залежності країни, що імпортує, від інших країн. Країни-експортери через підвищення цін на продукцію або загрозу ембарго можуть створити в країні, що ввозить, критичну ситуацію, яка спричинить серйозні негативні не тільки економічні, але і політичні наслідки. Зважаючи на це багато держав вважають за краще відмовитися від вигод міжнародної торгівлі, особливо стратегічних видів сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства, і розвивати вітчизняне виробництво.

Таким чином, до кінця ХХ століття в світі склалася наступна ситуація: з одного боку, сформувалася світова продовольча (або агропродовольча) система (ААПС), з іншого — забезпечення продовольчої безпеки є однією з найважливіших задач будь-якої держави незалежно від її соціально-економічного устрою. Разом з тим, підходи до розв'язання проблеми забезпечення

продовольчої безпеки на національному рівні в кожній окремій країні далеко не однакові.

Світова продовольча (або агро продовольча) система складалася дотеперішнього часу в результаті інтенсифікації міжнародної кооперації і розподілу праці, взаємодії і глобалізації національних товарних систем у сфері виробництва і продажу сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства. Її матеріальну основу складають багатогалузеві продовольчі комплекси, що включають три функціональні сфери: виробництво засобів виробництва; сільське господарство; переробку і збут сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства. При цьому основними елементами САПС є:

— міжнародна торгівля, що охоплює всі сфери продовольчого комплексу, вивіз капіталу і технологій, пов'язаних з розвитком агробізнесу;

— інтернаціоналізація наукових досліджень, утворення і підготовки управлінських кадрів;

— організація і діяльність міжнаціональних угод і організаційних структур, що впливають на всі аспекти формування і функціонування САПС;

— глобальна інформація, що дозволяє швидко і ефективно ухвалювати управлінські рішення у сфері агробізнесу.

За орієнтовними оцінками, в канали зовнішньої торгівлі поступає біля 12% світової аграрної продукції, у тому числі 27—29% виробництва цукру, 16—18% — пшениці, 10—12% — кукурудзи, 12—15% — вершкового масла, 8—8,5% о сиру, більш 3% свинини і по 10—12% решти видів м'яса. В кількісних показниках це відповідає 100 млн т пшениці, 65 млн т кукурудзи, 34 млн т цукру, 5,3 млн т яловичини, більше 5 млн т м'яса птаха.

Регулювання світової торгівлі здійснює Світова організація торгівлі (СОТ), що є спадкоємицею діючої з 1947 р. Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГААТ) і що почала свою діяльність з 1 січня 1995 р. Воно ґрунтується на пакеті Угод з лібералізації торгівлі шляхом використання тарифних методів при послідовному скороченні рівня імпорتنних мит, а також усунення різних нетарифних бар'єрів, кількісних обмежень і інших перешкод.

Домінуюче положення в світовій продовольчій системі займають економічно розвинені країни. В 90-і роки минулого століття вони проводили і споживали понад дві третини світового продовольства (у вартісному виразі), хоча в них проживало менш 15% населення світу. Їх питома вага в світовому експорті продовольства складала 64% (у тому числі 65% готових продуктів і 61% сільськогосподарської сировини), а в імпорті — 67% (відповідно 69% і 64%). Імпорт агропромислової продукції для них має не доповнюючий, а, головним чином, замінюючий характер. До числа цих країн входять і 20 найбагатших країн світу, що займають в світовому ВВП 86%, в світовому експорті — 82, в прямих іноземних інвестиціях — 68, у використанні Інтернету — 93,3% (табл. 1).

Проте, і в групі країн з традиційно високим рівнем виробництва і споживання продовольства до проблеми національної продовольчої безпеки і участі в САПС формуються різні підходи.

Так, наприклад, якщо говорити про США, то в їх позиції можна відзначити три моменти необхідності переходу до більш стабільного і стійкого сільськогосподарського виробництва: за рахунок активного використання природоохоронних систем господарювання; шляхом лібералізації системи економічного регулювання, зниження державних витрат по підтримці сільськогосподарства, форсування експорту і посиленого проникнення на зарубіжні ринки; завдяки перегляду політики щодо забезпечення продовольством найуразливіших верств населення і надання закордонної допомоги у напрямі скорочення надання цієї допомоги на пільгових умовах і переходу на комерційний експорт.

Такі крупні країни-експортери, як Австралія, Канада і ряд інших, які менш обтяжені зобов'язаннями щодо продовольчої допомоги, вважають, що світова продовольча безпека, у тому

числі і країн-імпортерів, повинна будуватися на прискореному розвитку сільського господарства і збільшенні експорту з країн, що мають кращі природні й економічні умови. В той же час країни-імпортери продовольства повинні знаходити ресурси, зокрема енергетична і мінеральна сировина, якою вони змогли б оплачувати цей зростаючий імпорт продовольства.

Проблема продовольчої безпеки і участі в САПС у країнах Європейського союзу розв'язується, виходячи з позиції підтримки сільського господарства і захисту внутрішнього продовольчого ринку за рахунок існуючих механізмів, продовження стимулювання експорту сільськогосподарської продукції, здійснення політики по надходженню на внутрішній ринок на пільгових умовах товарів тропічного походження, що не конкурують з продукцією місцевого сільського господарства.

Політика забезпечення продовольчої безпеки Японії, яка характеризується низькою землезабезпеченістю, але високим рівнем економічного розвитку, ґрунтується на поєднанні лібералізації імпорту продукції тваринництва, фуражного зерна і сої, та підтримкою вітчизняного сільського господарства і захисту внутрішнього ринку (особливо по такому життєво важливому для країни продукту, як рис). За рахунок високої інтенсифікації і науково обґрунтованого рівня використання добрив, гербіцидів і різного роду добавок сільське господарство Японії забезпечує майже 70% потреб країни в продуктах харчування і переробних підприємств у сільськогосподарській сировині.

Найбагатші нафтовидобувні країни Близького Сходу, що також мають засоби для ввезення продовольства для задоволення повної потреби свого обмеженого населення, в другій половині ХХ століття шляхом інвестування засобів у зрошуване землеробство і організацію високотехнологічного і високопродуктивного тваринництва створили систему національної продовольчої безпеки і не тільки досягли самозабезпечення продовольством, але по деяких продуктах стали і їх експортерами.

Деяко інша ідеологія продовольчої безпеки склалася у ряді країн Південної і Південно-східної Азії, особливо в Індії та Індонезії. Перед ними так само, як і перед Китаєм, стоїть задача досягти рівноваги між населенням і темпами зростання сільськогосподарського виробництва, що зростає, через використання результатів "зеленої революції", заснованої на трьох компонентах: зрошуванні, більш широкому вживанні добрив і використанні високоврожайних сортів і гібридів. Іншими словами, їх позиція передбачає самозабезпечення продовольством і стимулювання його виробництва.

Країни, що розвиваються, в яких проживає 80% населення планети, проводять і споживають близько однієї третини всього продовольства.

Приблизно така ж їх питома вага в його світовому експорті і децю нижче (26%) — в імпорті. Таке положення характеризується, перш за все, їх низьким рівнем економічного розвитку і, як наслідок цього, низькими доходами на душу населення. Хронічний дефіцит фінансових ресурсів, складність природних умов для ведення сільськогосподарського виробництва, погіршення екологічної ситуації вказують на недостатність використання ними ресурсного потенціалу сільського господарства і досягнень науково-технічного прогресу, освоєння передових технологій. На цьому фоні прискорене зростання населення в країнах, що розвиваються, в майбутні 50 років визначає збереження в них складного положення з продовольчим забезпеченням. Досягнення продовольчої безпеки в них повинне бути орієнтовано на забезпечення зростання сільськогосподарського виробництва, його економічної ефективності й стійкості, підтримку нормального стану навколишнього середовища. Проте і в найближчій, і у віддаленій перспективі реально є видимим посилення їх залежності від світового ринку продовольства і головним чином ринку зерна з економічно розвинених країн. Саме останні і в сучасних умовах, і в майбутньому визначатимуть розвиток світової продовольчої системи.

У той же час слід зазначити, що, якщо в 50—60 роки минулого століття економічно розвинені країни прагнули розширен-

Таблиця 1. Розриви між багатими і бідними країнами (за даними за 2010 р.)

Категорії Країн	Частка (в %) в світовому ВВП	Частка (в %) в світовому експорті	Частка (в %) в світових іноземних інвестиціях
Найбагатші (20%)	87	84	71
Проміжні (60%)	11	15	28
Найбідніші	1	1	1

ня експорту продовольства в країни, що розвиваються, то в подальший період їх основна зовнішньоторговельна стратегія була направлена на максимально можливе прискорення зростання власного загальноекономічного і продовольчого потенціалу. Це пов'язано, з одного боку, з екологічними проблемами нарощування виробництва продукції, що з'явилися в розвинених країнах, для експорту, з іншого — в зацікавленості розв'язанні питань, що виникають у зв'язку з недоїданням і голодом, соціальними, політичними і військовими конфліктами, що дестабілізували ситуацію у всьому світі.

Країнам з перехідною економікою належить досить скромне місце в світовій продовольчій системі, хоча їх роль в окремих регіонах досить істотна. У взаємостосунках з світовою продовольчою системою вони стикаються з тими ж проблемами, що і країни, що розвиваються, а саме: з високою залежністю від імпорту продовольства, ресурсів для його виробництва, іноземного капіталу і кредитів; з відсутністю протекціонізму по відношенню до вітчизняних товаровиробників; з недосконалістю або відсутністю елементів ринкового механізму; з недоліками державних методів регулювання продовольчого ринку і ін.

Таким чином, все вищезгадане визначає великі розбіжності між країнами-учасниками СОТ у заходах регулювання світової торгівлі і заходах підтримки сільськогосподарського виробництва в кожній окремій країні. Ці розбіжності особливо помітно посилює останнім часом унаслідок збільшеного для економічно розвинених країн значення ринків збуту продовольчої продукції, а також і її імпорту, що примусило уряди цих країн і, перш за все, основних експортерів продовольства (США, Канада, Європейський союз тощо) активізувати свою діяльність в переговорах про лібералізацію міжнародної торгівлі. В рамках Уругвайського раунду ГААТ вперше був виділений спеціальний розділ про лібералізацію міжнародної торгівлі сільськогосподарськими товарами, в якому передбачається: зниження ставок імпортного мита для розвинених країн протягом 6 років (починаючи з середньорічним рівнем 1986—1990 рр.) на 36% і країн, що розвиваються, протягом 10 років на 24%; введення нових нетарифних заходів; зниження експортних субсидій для розвинених країн на 34% і скорочення субсидійованого експорту на 21% протягом 6 років, а для країн, що розвиваються, відповідно — на 24% і 10% протягом 10 років; скорочення внутрішньої підтримки національних виробників сільськогосподарської продукції приблизно на 20%. При цьому країнам надавалася свобода вибору тих заходів, які підлягають скороченню.

Позиція розвинених країн полягає в тому, що пряма підтримка сільськогосподарського виробництва стимулює його зростання і спотворює торгівлі процеси; продовольча безпека є сумісним продуктом сільськогосподарської торгівлі, а не сільськогосподарського виробництва, оскільки вона має на увазі здатність не лише виготовити, а й купити продовольство. Прагнення до продовольчої самозабезпеченості негативно відображається на ефективних виробниках в інших країнах, що потенційно може знизити вибір альтернативних джерел продовольства і негативно позначитися на продовольчій безпеці в світі в цілому. Ці країни виступають проти прямих заходів підтримки сільськогосподарського виробництва, вважаючи, що його соціальні екологічні проблеми можуть бути вирішені іншими заходами (підтримкою доходів сільських жителів або підтримкою природоохоронних заходів).

Проте з такою позицією не згодні такі країни, як Японія,

Південна Корея, Швейцарія, Норвегія, держави ЄС. Вони вважають, що сільське господарство слід розглядати не тільки з позиції виробництва продукції рослинництва і тваринництва, але в більш широкому значенні, враховуючи соціальні й економічні аспекти. Оскільки рішення цих питань вимагає великих інвестицій, виникає постійна необхідність надання сільському господарству прямих заходів підтримки, або, іншими словами, надання йому субсидій "жовтої корзини". Тому для забезпечення національної продовольчої безпеки необхідно сприяти зростанню власного сільськогосподарського виробництва, яке повинне бути основним джерелом надходження продовольства і, окрім цього, слід мати його державні резерви.

ВИСНОВКИ

Таким чином, узагальнюючи вищевикладене, слід відзначити наступне.

1. Під продовольчою безпекою нами пропонується розуміти надійне і безперервне забезпечення всіх верств населення якісними продуктами харчування переважно власного виробництва по прийнятих фізіологічних нормах. Економічна доступність продовольства і гарантії збереження даних положень у майбутньому і у форс-мажорних ситуаціях, переросли в самостійний науково-практичний напрям, що потребує формування і розвиток в локальних, національних і світових масштабах. У ХХ столітті акценти в даній сфері зміщуються у бік безпеки людини, відтворення робочої сили як основного чинника якісного економічного зростання. В сучасній національній економіці продовольча безпека як складова національної безпеки стає модулятором науково-технічного прогресу, чинником інтенсифікації виробництва, стимулом зростання продуктивних сил суспільства.

2. Продовольча безпека є найважливішою складовою частиною економічної і національної безпеки будь-якої держави, проте підходи до розв'язання даної задачі різні. В розвинених країнах забезпечення продовольчої безпеки направлено на підвищення якості продукції і її економічної доступності, вдосконалення асортименту продукції і раціону живлення. В постсоціалістичних країнах продовольча безпека полягає в підтримці мінімального рівня продовольчого постачання, фізичної і економічної доступності продуктів споживання для населення на рівні прожиткового мінімуму, тобто забезпечення мінімальних стандартів рівня і якості життя населення.

Література:

1. Власов В. Тенденції та проблеми глобальних процесів у світовій продовольчій сфері / В. Власов // Економіка України. — 2006. — № 3 (532). — С. 75—80.
2. Лайко П.А. Продовольча безпека в Україні й світі / П.А. Лайко, М.Ф. Бабієнко, Є.А. Бузовський // Економіка АПК. — 2004. — № 9. — С. 8—14.
3. Шубравська О.В. Сталий розвиток агропродовольчої системи України в умовах посилення світових інтеграційних процесів / О.В. Шубравська // Актуальні проблеми економіки. — 2003. — № 2 (20). — С. 83—87.
4. Добросоцкий В. Основные направления регулирования продовольственного рынка / В. Добросоцкий // Экономист. — 2000. — № 3. — С. 78—81.
5. Шлемко В.Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення: [монографія] / В.Т. Шлемко, І.Ф. Зінько. — К.: НІСД, 1997. — 144 с.
6. Словарь иностранных слов. — М.: Проспект. 1996. — С. 34.
7. Стратегия економічного і соціального розвитку України (2004 — 2015 роки) "Шляхом Європейської інтеграції" / Авт.-кол.: А.С.Гальчинський, В.М. Гець та ін.; К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. — 416 с.
8. Смита А., Сея Ж.-Б., Рикардо, Сисмонди і Д.С. Милля / М. М. Алексеенко. — Харьков: В Университетской Типографии, 1870. — 173 с.

Стаття надійшла до редакції 13.03.2012 р.